

Az egykori diósgyőri és ózdi állami vas- és acélgyárak szerepe a magyar ipar fejlődésében

Kutatómunka indult B.A.Z. megyében Miskolc város és vonzáskörzete iparszerkezete átalakulásáról, kiemelve az egykori Lenin Kohászati Művek (LKM) állami vállalat megsemmisítésének körülményeit. A munkát a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archivum (Retörki) szakemberei végezték.

1. A szakma egykori zászlóshajói voltak

A kutatás által eddig megismert tények, összegyűjtött (részben már digitalizált és az Intézet Archivumában elhelyezett) dokumentumok elkezdett elemzése – miközben a rendszerváltás időszaka eseményeire koncentrálnak – a hazai vas- és acélipari szakmát a magyar gazdaság és ipar egészének keretében igyekszik elhelyezni, bemutatni. Ez utóbbihoz kedvező és bőséges információval szolgálnak a szakma hazai és nemzetközi fejlődésének rendelkezésre álló adatai, a két egykori vállalat szakemberei által írt könyvsorozatok és múzeumi gyűjteményekben található hiteles leírások, műtárgyak.

Néhány múltbeli tényadat a szakma és hazánk ipara fejlődésének kapcsolatáról:

- Az ipari forradalom éveiben a hazai vaskohászatnak – köztük az 1770-ben alapított diósgyőri és az 1845-ben alapított ózdi üzemeknek – döntő szerepük volt abban, hogy 1910 körül viszonylag kedvező adattal, hatodik helyezéssel szerepelhetett Magyarország az európai mézónyban (1. táblázat).

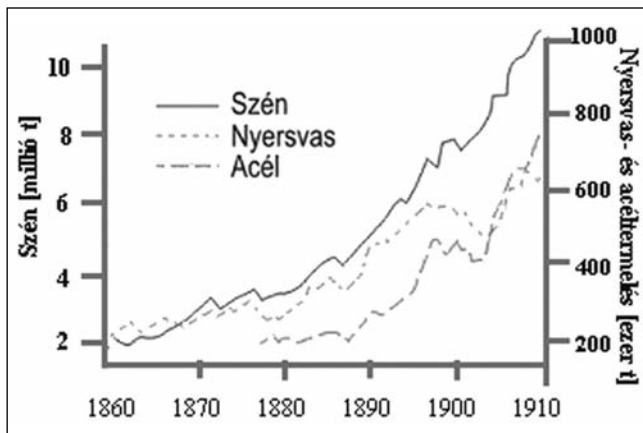
- Mindkét nagyüzem meghatározó szerepet töltött be a hazai vasúthálózat kiépítésében, a gépipar és egyéb szakágazatok kialakulásában és megerősödésében, az első és második világháború haditechnikai termék-szükségeit előállításában és a

háború anyagi pusztításának pótlásában, a trianoni békediktátum veszteségeinek részbeni kompenzálásában. A vállalatok növekvő munkaerő-szüksége és az itt dolgozók társadalmi megbecsültsége átlagon felül növelte a környező lakosság életkörülményeit. Úgy az ózdi, mint a diósgyőri gyár története során többször is kényszerült technológiai, szervezeti szerkezetének alapvető módosítására, jelentős gyártás- és gyártmányfejlesztések elvégzésére, a emberi és anyagi erők, technikai eszközök alapvető átcsoportosítására, koncentrálására, cégek közötti észszerű fúziókra.

- A második világháború után Magyarország az európai szocialista blokk részévé vált. A hidegháborús pszichózis és a gazdaság gyors modernizálási szándéka következtében a gazdaságpolitikában kiemelt hangsúlyt kapott az ipar, azon belül is a nehézipar fejlesztése, melynek elmaradottságában látták az ország fejlet-

1. táblázat. Az ipar részesedése a nemzeti jövedelemből 1910-ben

Ország	%
Németország	45,0
Franciaország	41,8
Nagy-Britannia	39,0
Ausztria	36,7
Svédország	36,5
Magyarország	25,3
Olaszország	23,2
Horvátország	15,9

1. kép. A szén-, nyersvas-és acéltermelés Magyarországon (1855–1913). Forrás: Cartographia Kft. 1996, Bp.

lenségének legfőbb okát. Abban az időben az egy főre jutó acéltermelés ugyanolyan általánosan elfogadott fejlettségi mutató volt, mint a 2010-es években a száz lakosra jutó nagysebességű internetkapcsolat. Az első öt éves tervben a beruházások legnagyobb hányadát a nehézipar fejlesztésére, azon belül is kiemelkedően a vaskohászat területére koncentrálták. Bár a fejlesztés üteme messze túlzott volt, nem állja meg a helyét, hogy Magyarország kitűnt volna a környező országok közül, sőt az egy főre jutó acélgyártás színvonala mind a mai napig Magyarországon volt a leg-alacsonyabb (2. táblázat).

- Az 1950-es évek második felétől a szovjet mintára erőltetett iparfejlesztés egy normálisabb ütemre és szerkezetre váltott. A Dunai Vasmű megépítése után gyakorlatilag három teljes vertikumú kohászati nagyüzeme volt az országnak. A Dunai Vasmű (DV) a lemezáru gyártásra, az Ózdi Kohászati Üzemek (ÓKÜ) és a Diósgyőri Lenin Kohászati Művek (LKM) a rúd- és idomacélok hengerlésére specializálta termékszerkezetét. Az LKM a hengerelt termékek mellett alakos nagy méretű vas- és acélöntvényeket, egyedi és kis sorozatú kovácstermékeket, csavarárut és húzott, hántolt, csiszolt rúdtermékeket is gyártott. Az ÓKÜ döntően a

Drótos László az LKM vezérigazgatója volt 1982–1989 között.

Lóránt Károly, a Retörki felmérést végző kollektívája képviselőjében.

2. táblázat. Az egy főre jutó acéltermelés (kg/fő)

Egy főre jutó acéltermelés (kg/fő)							
	1938	1953	1963	1980	1990	2000	2010
Németország	330	315	641	653	554	564	536
Csehország és Szlovákia	127	341	596	996	952	636	615
Ausztria	100	184	444	612	559	712	862
Lengyelország		137	275	548	358	274	210
Magyarország	70	161	234	351	286	183	168

Forrás: 1) Ehrlich Éva (1988): Országok versenye 1937–1986, KJK.
2) World Steel 3) World Bank Data

tömegacél, az LKM a nemesacélok előállítására szakosodott. Mindhárom nagyüzem a hazai felhasználók igényeinek kielégítését tartotta üzleti célkitűzésének. A volumen tekintetében 3,5-4 millió tonna éves maximális kapacitást tartottak fenn. A két borsodi vállalat ebből kb. 1-1,4 Mt/év teljesítményt képviselt. Ez volumenében kielégítette a hazai felhasználók szükségleteinek nagy hányadát, sőt jutott a külpiacokra is.

2. Az 1970-es évek és az azt követő évtized eseményei

A DV építésének befejezése után a két borsodi vaskohászati üzem korszerűsítő és rekonstrukciós fejlesztésére is több eszköz juthatott a korábbiaknál. Az adott körülmények között kellően innovatív országos iparpolitika a vaskohászati vállalatok számára is tervezhető, kiszámítható távlatokat ígért. Ezek alapján növekedtek a vállalatok és az ország gazdasági eredményei, javultak a versenyképességi mutatók. Mindkét vállalat számos elismerésben részesült elért teljesítményeiért.

Az 1970-es évek végétől azonban a helyzet fokozatosan megváltozott, az iparpolitika figyelme a reálszféráról, a mikrogazdaságról egyre inkább a monetáris szféra, a makrogazdaság irányába fordult. Az 1980-as évek elejétől az üzemek jelentős részénél a korábbi nyereséges gazdálkodás veszteségbe csapott át. Fokozta a bajokat mindkét vállalatnál az acélpiacokon ez időben jelentkező kereslethiány, a konjunkturális hullámzás, továbbá a külföldi versenytársak innovációs előnye.

A két borsodi vaskohászati vállalat egy közös radikális szerkezetátalakítási, az erők egyesítésére szóló programot dolgozott ki. Ennek meg-

valósítását, vezetési feladatainak megfelelő ellátását egy tröszt létrehozásában látták. A Borsodi Vaskohászati Tröszt 1989. január 1-én, kormányzati egyetértéssel és intézkedéssel megalakult. Sikeres beindítása érdekében külön miniszteri biztost neveztek ki.

A két nagyvállalat fejlődését az alábbiakban foglaljuk össze.

- Az ÖKÜ-ben az 1960-as évek elején nagy műszaki fejlesztéssorozat történt, ami kiterjedt a metallurgiai (nyersvas- és acélgyártás) és a hengerlési vonalra, de a kiegészítő tevékenységekre is. Később, az 1970-es évek elején tovább folytatták az új beruházásokat: korszerű folyamatos öntőművet (FAM) és modern rúd- és dróthengerművet (RDH) építettek. Éles szakmai viták között, végül – ma már látszik, hogy tévesen – az elavulttá vált és fizikai állapotában elhasználódott Martin-kemencék rekonstrukciója mellett döntöttek. Ezzel acéltermelési kapacitásuk elérte az évi 1,4 millió tonnát. Termékeik piaci célcsoportja elsősorban a hazai építőipar és a vasszerkezeteket gyártó üzemek voltak, de emellett jelentős mennyiségben exportra is szállítani tudtak.

- Az LKM egykori szakmai vezetői az interjúk során elmondták, hogy a tervezett hazai iparfejlesztés acél-alapanyag szükségleteinek kielégítésére az 1980-as évek közepére – kevés híján – megfelelően fel voltak készülve. Már az 1960-as években befejezték a blokk- és bugasorok korszerűsítő rekonstrukcióját. Ekkorra megépült és kiválóan teljesített a korszerű nemesacél-hengermű két sora. Beindult a világszínvonalat képviselő, a legjobb referenciákkal rendelkező svéd, japán, nyugatnémet üzemek által szállított 80 tonnás oxigénes konverter, az új – szintén 80 tonnás –

villamos ívkemence, az ASEA üstmetallurgiai egység és a folyamatos öntőgép (1978–1982). A másod-, harmadtermékek, az öntött, kovacsolt termékek gyártás- és gyártmányfejlesztésében is sokat tett a vállalat.

Az LKM gyártmányszerkezete jól alkalmazkodott a magyar felhasználók növekvő minőségi és mennyiségi igényeihez. Mintegy 1200 fajta, különböző szabvány és kívánság szerint tudott a gyár acélfeleséget előállítani. A megszerzett szakmai privilégiuma többek között a következő gyártmányok előállítását tette lehetővé: a vasgyár a közúti és vasúti járművek, hajók, energiatermelő gépek, vegyipari gépek, készülékek és berendezések, erőgépek, nehézsúlyú gépek és haditechnikai gyártmányok alkatrészeihez, gépelemeihez gyártott hengerelt, húzott, hántolt vagy csiszolt rúdárut, rúd alakra vagy alakosra kovacsolt acéltermékeket, acél- és vasöntvényeket. Szállított forgácsoló szerszámokat, melegszerszám-acélokat, acél- és fémipari meleg- és hideghengereket, malom-, festék- és műanyagipari öntöttvas hengereket, hagyományos és növelt szilárdságú, valamint hőálló csavarokat. Termékeit kívánságnak megfelelően hőkezelték, egy részüket nagyolta vagy készre munkálta. A diósgyőri acélok beépültek nemcsak a szintén diósgyőri DIGÉP – többek között gép és hadiipari – gyártmányaiba, hanem a MÁVAG és a Ganz járműveibe, Pielstick-motorjaiba, a Vegyipari Gépgyár vezetérendszerébe, autoklávjaiba, a Ganz Villamossági Gyár generátor forgórészeibe.

A vállalat megszüntetésével a nemesacél gyártásának itteni termelési kultúrája örökre elveszett a nemzetünk számára.

3. Mit hozott a politikai rendszerváltás a két nagyvállalat életébe?

A még élő szemtanúk, a gyakorlati résztvevők elmondása, dokumentálása szerint, a politikai rendszerváltást követően is a két gyár sorsát az országban ekkorra a gazdaságpolitika határozta meg. Ezért – abból kiindulva, hogy az új politikai rendszernek egy magántulajdonra épülő, szabad piacgazdaságot kell a legrövidebb

■ **2. kép.** A lerombolt, kifosztott egykori Diósgyőri Vasgyár képe 2016-ban

■ **3. kép.** Az ÓKÜ maradványai légi fotón

időn belül, minden áron létrehozni – az állami vagyon erőltetett magánosításába kezdtek. A nagyvállalatok elvesztették a biztos, de igénytelen KGST-piacot, a világpiacon állami támogatás nélkül versenyképtelenek lettek. Gátolta ezt a törekvést a koncentrált nagy állami cégek léte, amelyekre fizetőképes keresletet nem, vagy csak nehezen lehetett találni. Ezeket először fel kellett darabolni, sok kis önálló gazdasági egységgé. Ezt a kormányzati elvárást követve, valamint a két borsodi vállalat legjobb erőinek egyesítése céljából létrehozott trösztöt egy éven belül megszüntették. Csak az LKM ezután több mint 40 önálló szervezetté bomlott szét, ezzel szétszakítva a szerves technológiai, érdekeltségi, irányítási kapcsolatokat. Azután legtöbbször ezeknek rövid időn belül természetesen csődbe ment, felszámolásra került (2. kép).

- Az ÓKÜ leépülése (3. kép) sok-sok lépcsőn és kitérőn át, viszonylag kedvezőbb végeredménnyel ment végbe, mint az LKM-é. A privatizáció csak az RDH (Rúd- és dróthengersor) esetében volt sikeres (a gyár többi egységének nagy részét lebontották). A mai Ózdi Acélművek Kft.-t a német Max Aicher GmbH & Co. vette meg, amely az RDH mellé épült miniacélművel viszi tovább az ózdi acélgyártó hagyományokat. Terméke: betonacél

és hengerhuzal, alapvetően az építőipar kiszolgálására.

Jelenleg a volt ipari terület néhány megmaradt létesítményét (volt villamos erőmű, fűvógépház stb.) a „Tudás-gyár” c. programban átépítették és hasznosították. Ennek keretében most fejeződött be egy 2,5 milliárd forintos beruházás.

- Az LKM esete bonyolultabb és máig befejezetlen. A rendszerváltás gazdaság- és iparpolitikájának az egyik legszomorúbb példája a Lenin Kohászati Művek sorsa, amelyet az ország egyik alapvető ipari bázisából húszéves ide-oda hánykolódás után végül is teljes egészében felszámoltak. Pontosabban nem felszámolták, hanem az egyre-másra bekövetkező átalakulások során egyszerűen megsemmisült. Ehhez a rendszerváltást követően 20 évre volt szükség, ami elég hosszú idő az agóniára. Ma mintegy 130 földhivatalnál bejegyzett, többször változó személyekből álló osztatlan közös tulajdonosa van az egykori állami nagyvállalatnak. Csak a legnagyobb birtoktest – amely magában foglalja a Kombinált-acélmű és a Nemesacél-hengermű megmaradt egységeit is – eddig hat különböző tulajdonosé volt: magyar állam; 1991. NouvoMetal GmbH (ukrán-osztrák); 1996. magyar állam; 1998. Kelet-szlovákiai Vasmű (szlovák); 2001. Cogne Acciai Speciali s.r.l. (olasz); a

DAM 2004 Acél- és Hengermű Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. 2004. október 1-jén kezdte meg működését, a tulajdonosi viszony döntően ukrán tőkéhez kapcsolódott: (Dunaferr Rt., az ukrán Donbass Ipari Szövetség). A gyár a 2008-ban indult recesszió során csődbe jutott, majd megindult a felszámolása. Ezzel megszűnt annak a lehetősége, hogy a gyorsan fejlődő hazai jármű- és gépipar nemesacél-igényét hazai termékekkel elégítsék ki.

Az elmúlt 25 év alatt az LKM által képviselt állami vagyon, szakmai kultúra szinte teljesen megsemmisült, csak itt több mint 10 000 munkahely szűnt meg. Miskolc város és vonzáskörzete halmozottan hátrányos helyzetbe jutott, a lakosság egyharmada az ország más területére vagy külföldre vándorolt. Mindennek ellenére máig nem készült az érintett ipari térségre rehabilitációs, reorganizációs terv. Miskolc város eddigi önkormányzatai városépítészeti fehérfoltjaként kezelték és kezelik az érintett mintegy kétszáz hektáros ipari területet. Úgy tűnik, a rendszerváltással egy másfél évszázados ipartörténeti periódus ért véget és ebben a Lenin Kohászati Művek a magyar ipar szomorú sorsának jelképeként tekinthető, és egyben tanúságot is tesz, hogy mi történt a hazai iparral a rendszerváltásnak nevezett folyamat során.